

Vastaanottaja

Valkeakosken kaupunki

Asiakirjatyyppi

Erillisselvitysraportti

Päivämäärä

4.12.2023

Maisemaselvitys

Rantojen osayleiskaavan tarkistaminen,
Valkeakosken kaupunki

Maisemaselvitys

Rantojen osayleiskaavan tarkistaminen, Valkeakosken kaupunki

Projekti	Rantojen osayleiskaavan tarkistaminen
Projekti nro	1510073248
Vastaanottaja	Valkeakosken kaupunki
Asiakirjatyyppe	Erillisselvitysraportti
Versio	1.0
Päivämäärä	4.12.2023
Laatija	Sonja Semeri
Hyväksyjä	Henna Leppänen

Ramboll
Niemenkatu 73
15140 LAHTI

P +358 20 755 611
F +358 20 755 6201
<https://fi.ramboll.com>

Ramboll Finland Oy

Y-tunnus 0101197-5, ALV rek.
Kotipaikka Espoo

Sisältö

1.	Johdanto	2
1.1	Työn tarkoitus	2
1.2	Selvitysalueet	2
2.	Aineisto ja menetelmät	6
3.	Maiseman ja kulttuuriympäristön yleispiirteet	7
4.	Arvokkaat maisema- ja kulttuuriympäristöalueet ja -kohteet	7
4.1	Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	7
4.2	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt	8
4.3	Maakunnallisesti arvokkaat kulttuurimaisemat	8
4.4	Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	9
4.5	Perinnebiotoopit	10
4.6	Muinaisjäännökset	10
4.7	Maiseman arvoja heikentävät tekijät	14
5.	Maiseman rakenne ja maisemallinen rantaluokitus	14
5.1	Mallasveden ja pienvesien alue	15
5.2	Vanajaveden Rauttunselkä ympäristöineen	16
5.1	Vanajaveden Vanajanselkä ympäristöineen	19
6.	Yhteenveto ja suositukset jatkosuunnitteluun	21
6.1	Arvokkaat rannat	21
6.1.1	Huomionarvoiset rannat	22
6.2	Tavanomaiset rantaosuudet	24

Liitteet

Liite 1	Perinnebiotoopit, salassa pidettävä, vain viranomaiskäyttöön
---------	--

1. Johdanto

1.1 Työn tarkoitus

Valkeakosken kaupungilla on vireillä kaupungin alueelle sijoittuvan rantojen osayleiskaavan päivittäminen. Tämän työn tarkoitus on laatia alueelle maisemaselvitys yleiskaavoitustöitä varten.

Kaava-alue sijaitsee Valkeakoskella Pirkanmaan maakunnan etelärajalla. Kaava-alue rajautuu lännessä Akaan kaupunkiin, pohjoisessa Lempäälän ja Kangasalan kaupunkeihin, idässä Pälkäneen ja Hattulan kaupunkeihin ja etelässä Hämeenlinnan kaupunkiin (Kuva 1-1). Selvitettävä kaava-alue kattaa suurimman osan Valkeakosken vesi- ja ranta-alueista. Kaava-alue on suuri, noin 145 km² ja se koostuu toisistaan erillä olevista alueista.

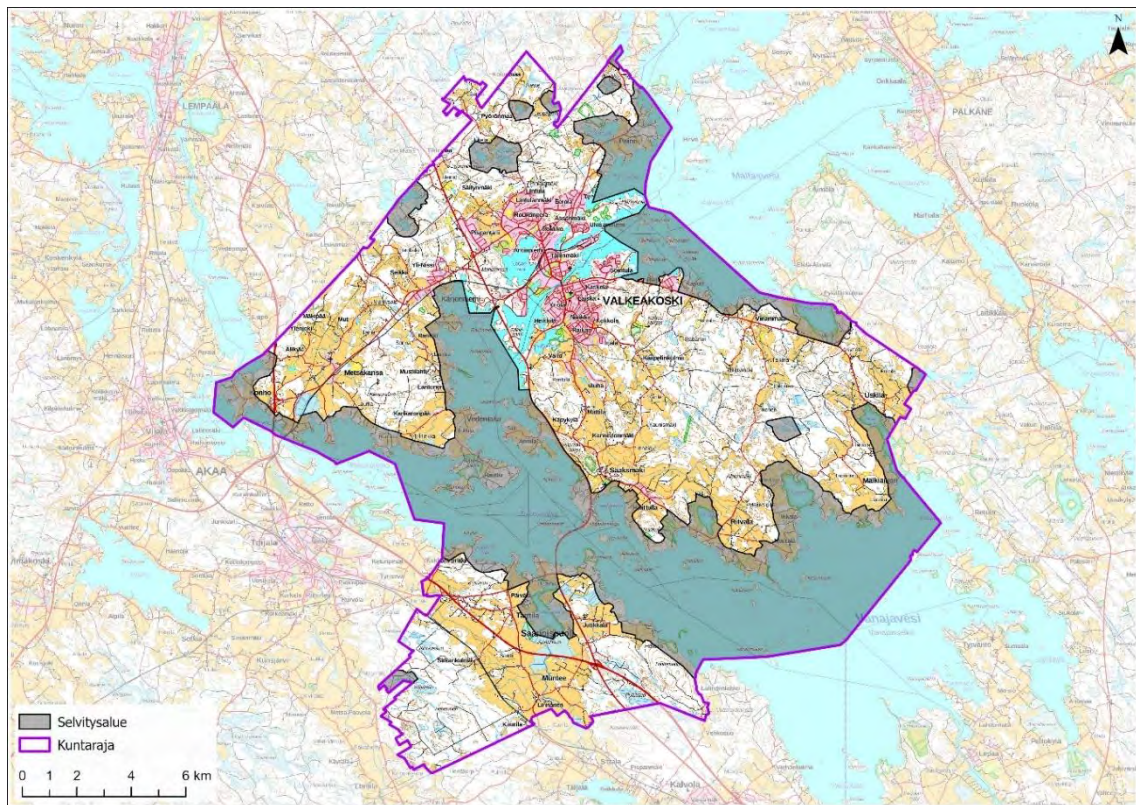
Valkeakosken rantojen rantaosayleiskaavan päivitys voi sisältää mm. rakennuspaikkojen siirtoja / muokkauksia. Mitoituslaskelmat laaditaan kaavatyön yhteydessä siten, että ne vastaavat nykykäytäntöä. Uusia rantarakennusyksiköitä saattaa muodostua joillekin alueille.

Maisemaselvitys on laadittu mitoitusvyöhykkeiden tarkistamisen tueksi. Alueen luonnonympäristön nykykuvaus on osana kaavaselistusta. Alueelle keväällä ja kesällä 2023 tehdyt luontoselvitykseen liittyvät maastoinventoinnit tehtiin alueille, joihin arvioitiin kohdistuvan maankäytön muutostarpeita kaavaprosessin yhteydessä.

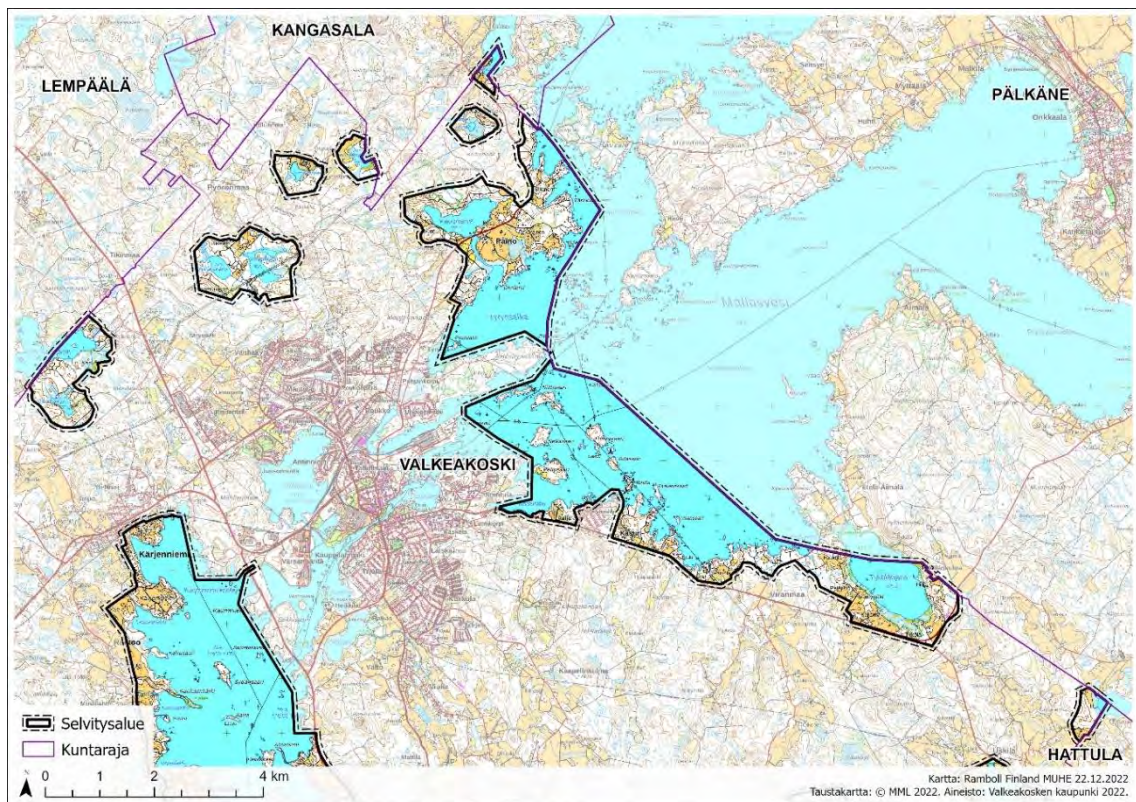
1.2 Selvitysalueet

Rantaosayleiskaavan suunnittelualueet sijaitsevat Pirkanmaan maakunnan eteläosassa, Valkeakosken kaupungissa, Vanajaveden, Mallasveden, Halkohaavanjärven, Painonjärven, Ison ja Vähä Leppäjärven, Korentijärven ja Vähä Korentijärven, Iso Savijärven ja Vähä Savijärven, Ylenjärven, Limojärven, Jouttijärven, Tykölänjärven, Mastian sekä Saarioisjärven rannoilla.

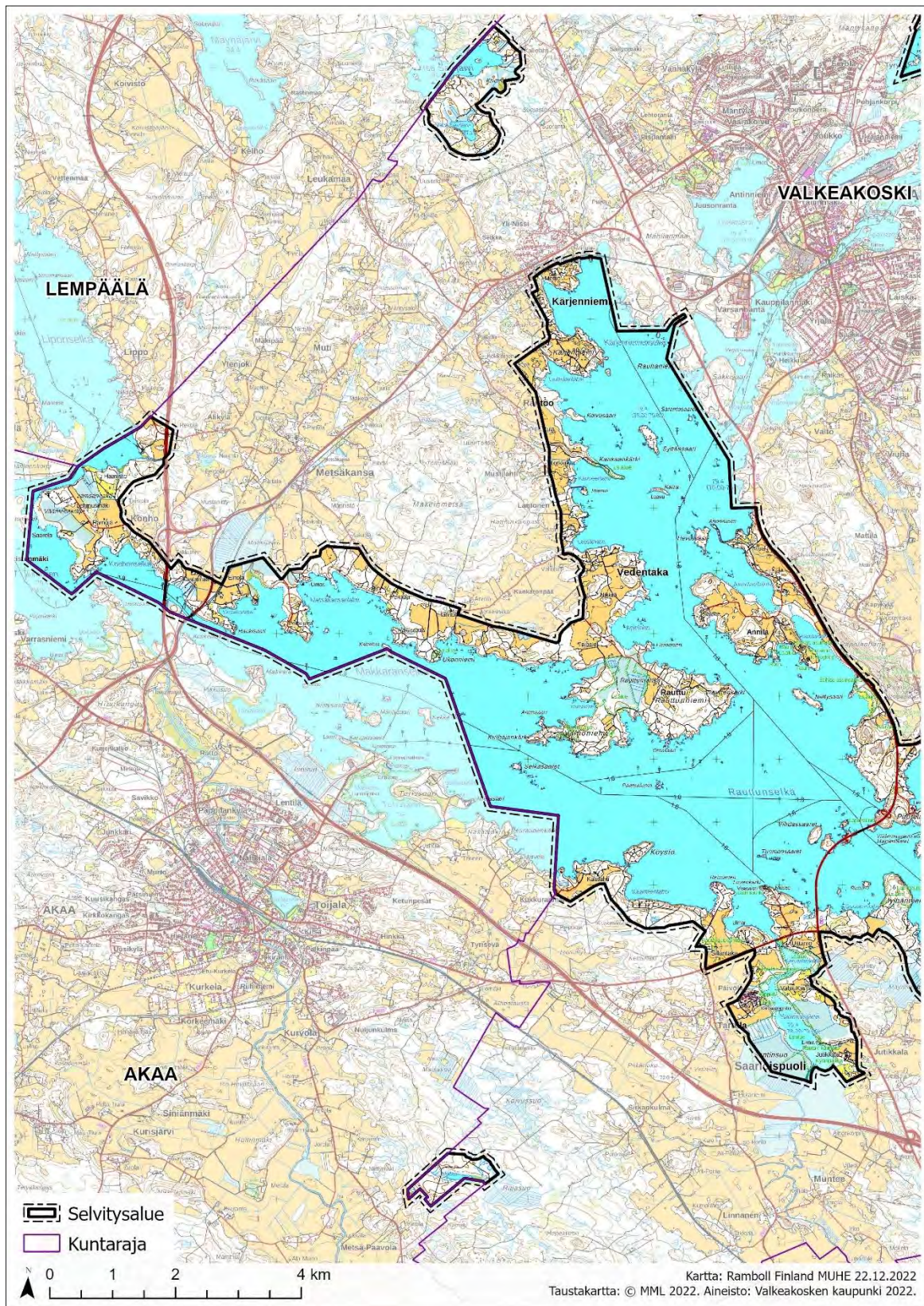
Suunnittelualueiden pinta-ala on yhteensä noin 145 km² ja voimassa olevassa yleiskaavassa rantaviivaa on 21 järvellä ja lammella yhteensä noin 280 km, josta pienten järvien osuus on noin 30 km. Suunnittelualueet ovat pääosin yksityisessä omistuksessa. Suurimmat aluekokonaisuudet kohdistuvat Vanajaveden Vanajanselältä Liponselälle ulottuvalle alueelle sekä toisaalta Mallasveden Mallasselältä Hirvonselälle ulottuvalle alueelle. Maisema- ja luontoselvityksen alueena toimii kaavan suunnittelualue kokonaisuudessaan.

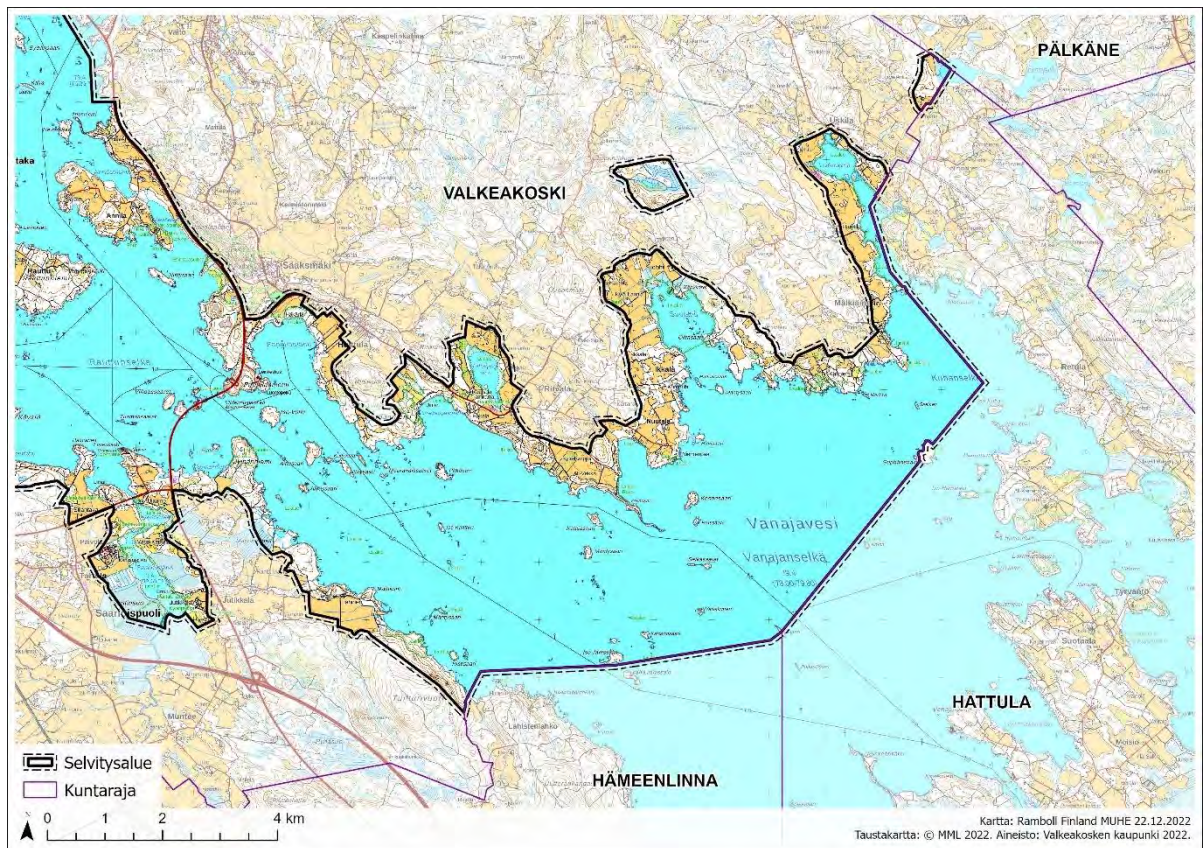
Kuva 1-1. Selvitysalueen rajaus.

Kuva 1-2. Selvitysalueen rajaus Mallasvedellä ja pienvesien alueilla.

Kuva 1-3. Selvitysalueen rajausta Vanajaveden Rautunselällä.

Kuva 1-4. Selvitysalueen rajausta Vanajaveden Vanajanselällä.

2. Aineisto ja menetelmät

Maisemaselvitystä koskevat tiedot perustuvat seuraaviin lähtöaineistoihin:

- Maisemamaakuntien kuvaus: Maisemanhoito, Maisema-alue työryhmän mietintö I Ympäristöministeriö 1992
- Pirkanmaan maisemallisten alueiden kuvaus: Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt, Pirkanmaan liitto 2006
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet:
 - o Pirkanmaa Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, VAMA 2021, Ympäristöministeriö ja SYKE
 - o avoimet paikkatietoaineistot
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY 2009:
 - o Museovirasto, http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx
 - o avoimet paikkatietoaineistot
- Kiinteät muinaisjäännökset:
 - o Museovirasto, https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx,
 - o avoimet paikkatietoaineistot (aineisto ladattu 22.11.2022).
- Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet:
 - o Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto 2016
 - o Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi: Ehdotus maakunnallisiksi maisema-alueiksi 2013, Pirkanmaan liitto
 - o Pirkanmaan maakuntakaavan 2040:
 - kaavamerkinnot ja määräykset (Maakuntavaltuusto 27.3.2017)
 - avoimet paikkatiedot
- Arvokkaat harjut:
 - o Pirkanmaan arvokkaiden harjualueiden inventoinnin tarkistus 2014, Pohjaveden suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pirkanmaalla (POSKI-hanke), Anne Lindholm / Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja Pirkanmaan liitto, Raportteja 110/2014.
 - o Paikkatiedot: POSKI-hanke 2014, Pirkanmaan liitto
- Arvokkaat kallioalueet:
 - o Pirkanmaan arvokkaiden kallioalueiden nykytilan selvitys 2015, Pirkanmaan POSKI-hanke / Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pirkanmaan liitto, GTK.
 - o Paikkatiedot: POSKI-hanke 2014, Pirkanmaan liitto
- Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat: GTK
- Perinnebiotoopit (salassa pidettävä):
 - o Pirkanmaan ELY-keskus 2023
 - o Metsähallitus Luontopalvelut & Ympäristöhallinto 2023
- Rakennusperintökohteet (kaavan yhteydessä laadittava inventointi): Ramboll 2023
- Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt:
 - Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto 2016
 - o Pirkanmaan maakuntakaavan 2040:
 - kaavamerkinnot ja määräykset (Maakuntavaltuusto 27.3.2017)
 - avoimet paikkatiedot

Lisäksi karttatarkastelussa on hyödynnetty muuta avointa aineistoa, kuten:

- Maanmittauslaitoksen maastotietokannan aineistot ja korkeusmalli 2022.

3. Maiseman ja kulttuuriympäristön yleispiirteet

Valkeakoski kuuluu maisemamaakuntaluokituksessa (YM 1992) Hämeen viljely- ja järvimaahan ja sen Keski-Hämeen viljely- ja järviseuutuun. Keski-Hämeen viljely- ja järviseuutu on Hämeen vanhimman asutuksen aluetta. Viljavat savikot ja vaihtelevat vesireitit keskittyvät tälle seudulle. Vaihtelevista luonnonoloista sekä monipuolisesta, ja pitkään jatkuneesta alkutuotannosta ja teollisuudesta johtuen alueen maisemat ovat monimuotoisia ja usein pienipiirteisiä. Seudulle, etenkin Kokemäenjoen reitin alkupäähän ja selvitysalueelle sijoittuvan Vanajanreitin varrelle on keskittynyt huomattava osa maamme rautakautisesta asutuksesta. Pitkäaikaisen asutuksen merkkejä seudulla ovat keskiaikaiset kirkot ja runsaslukuiset vanhat talonpoikaisten ja kartanorakennusten määrät. Pitkään jatkuneen karjatalouden myötä on maisemaan muodostunut monipuolisia laidunhakoja, katajaketoja ja muita perinnemaisemia. Kylämaisemissa ominaisia ovat kumpuilevassa maastossa kiemurtelevat tiet ja matalahkot hämäläistyyliset talonpoikaisten rakennukset. Perinteiset rakennuspaikat ovat valikoituneet muun muassa hyvän pienilmaston, otollisen viljelysmaan ja pohjaveden saatavuuden mukaan. Pitkät näkymät ovat olleet tavoiteltuja asuinrakennuksista. (Maisemanhoito, Maisema-alueetöryhmän mietintö I Ympäristöministeriö 1992).

Tampereen seutukaavaliiton vuoden 1986 Pirkanmaan maisemarakenneselvityksen mukaan Pirkanmaa jaettiin kuuteen maisemalliseen alueeseen, joista selvitysalue kuuluu kaakkoiseen järviolueeseen. Kaakkoisella järviolueella veden ohella maisemakuvaa hallitsevat pitkittäisharjut. Järviolueella pellot ovat viljavia ja metsiä on vain 50–60 % maa-alasta. (Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt, Pirkanmaan liitto 2006).

Selvitysalueen rantojen maisemaa leimaa monin paikoin pienipiirteisyys. Järven selät ovat paikoin laajoja, mutta rantaviiva on monimuotoinen keskisuurine ja pienine lahtineen sekä niemineen. Saaria on melko runsaasti selvitysalueen isoilla järvillä. Maisemarakenteessa erottuu alueen laajin pitkittäisharju, joka sijoittuu Sääksmäellä rantaan asti ulottuvana muodostumana ja jatkuu pitkinä nieminä ja saariketjuina kohti kaakkoa sekä luodetta. Rannat ovat pääosin tiheään rakennettuja ja paikoin maatalouskäytössä. Rannat ovat puustoisia ja paikoin rantavyöhyke on jyrkkiäpiirteinen metsäisillä kallio-, moreeni- ja harjurinteillä. Pellot ovat savisilla rantavyöhykkeillä laajoja ja yhtenäisiä, mutta ulottuvat harvoin aivan rantaan asti. Mallasveden rantavyöhykkeellä viljeltyt alueet ovat pienialaisempia kuin Vanajaveden ympäristössä. Laajoillakin pelloilla metsäiset kumpareet tekevät maisemakuvasta pienipiirteisesti vaihtelevan.

Selvitysalueella tärkeimmät näkymät avautuvat järvien ja peltoaukeiden yli. Isommat tiet sijoittuvat pääsääntöisesti kauas rannoilta eikä niiltä avaudu näkymiä järvelle. Merkittävin tienäkymä avautuu Vanajaveden Vanajanselän ja Rauttunselän välille sijoittuvalta Hämeenlinnatieltä (tiennumero 130). Tie on rakennettu penkereelle eteläosastaan ja paikoin tietä reunustaa kapea, puustoinen pengeri, jonka lomasta avautuu kuitenkin järvinäkymiä. Pohjoisosassa tie kulkee näyttävän Sääksmäen sillan kautta.

Maisemaltaan eheimmät ja mielenkiintoisimmat kokonaisuudet sijoittuvat valtakunnallisesti arvokkaalle Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisema-alueelle. Alueella sijoittuu niin ikään monimuotoista maatalousmaisemaa, historiallisia kulttuuriympäristöjä, voimakkaita ja leimallisia maastonmuotoja harjuineen ja saarineen sekä laajoja vesistömaisemia.

4. Arvokkaat maisema- ja kulttuuriympäristöalueet ja -kohteet

4.1 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat (valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, VAMA 2021)

Selvitysalueella Vanajaveden keskiosiin sijoittuu valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat. *”Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat* edustavat monipuolisesti historiallista sydänhämäläistä maisemaa, joka on rikasta niin luontotyypeiltään kuin kulttuuripiirteiltäänkin. Maisema-alueen arvot perustuvat erityisesti historiallisesti monikerroksiseen maisemakuvaan, arvokkaisiin perinnebiotooppeihin, nykyisen asutuksen yhteydessä sijaitseviin lukuisiin muinaisjäännekohtiin, huomattavaan kartanokulttuuriin, perinteisen rakenteensa säilyttäneisiin kyliin sekä avoimiin viljelymaisemiin. Alueen arvokkaat luontokohteet,

kuten lintuvedet, harju ja kallioalueet sekä luonnonsuojelukohteet nostavat maisemakokonaisuuden arvoa.” (Pirkanmaa Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, VAMA 2021, Ympäristöministeriö ja SYKE).

Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat on esitetty Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 merkinnällä: *Valtakunnallisesti arvokkaaksi esitetty ja/tai maakunnallisesti arvokas maisema-alue*, jota koskee suunnittelumääräys:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Maisema-alueiden kanssa päällekkäiset maakunnallisesti arvokkaat kulttuurimaisemat on esitetty kaavaselostuksen liitekartalla ”Kulttuurimaisemat”.

4.2 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

RKY-alueet on esitetty Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 merkinnällä: *Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö*, jota koskee suunnittelumääräys:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

Visavuoren taiteilijakoti ja ateljee

Visavuoren taiteilijakoti ja ateljee sijaitsee Vanajaveden Rautunselän etelärannalla. Visavuoren taiteilijahuvila on kansallisromanttisen arkkitehtuurin tärkeimpiä suomalaisia rakennusmuistomerkkejä. Asuinrakennus on valmistunut vuosina 1899–1902 ja ateljeerakennus vuonna 1903 (jatkettu vuonna 1912). Visavuori sijaitsee Sääksmäen - Tarttilan valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. (Museovirasto 2009).

Historiallinen Sääksmäki

Vanajaveden pohjois- ja etelärannoilla sijaitsevat RKY-kohteeseen *Historiallinen Sääksmäki* kuuluvat erilliset kohteet. Pohjoisrannalla RKY-alueeseen kuuluvat selvitysalueen ulkopuolelle sijoittuvat, Rapolanharjun päällä *Rapolan muinaislinna* sekä harjun juurelle sijoittuvat *Sääksmäen kirkko, Voipaalan ja Rapolan kartanot*. Rapolanharjun eteläpuolelle sijoittuu osittain selvitysalueella oleva *Huittulan kylä* sekä sitä ympäröivät viljelykset ja vesialueet. Huittulan kylä on yksi parhaiten säilyneitä hämäläiskylä. RKY-alueen pohjoisosassa Rautunselkään pistävällä niemenkärjellä on ollut keskiaikainen Vanha-Annilan kylän kylätontti. Annilan kylän vanhin paikka on nykyään laitumena. Vanajaveden Rautunselän eteläpuolella eli Sääksmäen Saarioispuolella sijaitsee RKY-alueeseen kuuluva *Jutikkalan kartano*. *Historiallinen Sääksmäki* RKY-alue sijaitsee Sääksmäen - Tarttilan valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. (Museovirasto 2009).

Valkeakosken tehtaات ja yhdyskunta: Säterin tehtaات, Kirjasniemi ja Ulvajanniemi

Selvitysalueeseen kuuluvalla Mallasveden Kirjasniemelle sijoittuu vain pieneltä osin *Valkeakosken tehtaات ja yhdyskunta* -RKY-alueeseen kuuluva osa: Säterin tehtaات, Kirjasniemi ja Ulvajanniemi. Valkeakosken tehtaات ja niihin liittyvät laajat asuinalueet sekä useat yhteiskunnalliset rakennukset kuvastavat esimerkillisellä tavalla taajaman rakentumista teollisuuden ja vesistön yhteyteen. Kerroksellinen, 1900-luvun alkupuolelta aina 1960-luvulle rakentunut kokonaisuus kertoo monipuolisesti teollisuus- ja asuinrakentamisen kehittymisestä. Edelleen toiminnassa oleva suurteollisuus muodostaa näkyvän elementin metsä- ja vesistömaisemassa. (Museovirasto 2009).

4.3 Maakunnallisesti arvokkaat kulttuurimaisemat

Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 on osoitettu kolme selvitysalueelle osittain sijoittuvaa maakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisemaa (Kuva 4-1). Merkinnällä osoitetaan maisema-alueiden ulkopuoliset maakunnallisesti arvokkaat maaseudun kulttuurimaisemat. Alueita koskee suunnittelumääräys:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää luonnon- ja kulttuuriympäristön arvojen säilymistä. Avointen

maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Liuttulan - Vedentaan kulttuurimaisema

Liuttulan - Vedentaan kulttuurimaisema sijoittuu Vanajaveden Kärjenniemenselän länsirannalle. Alueen arvoja ovat:

- Historiallisesti arvokas maatalousalue, säilynyt viljelyksessä (1800-luku tai vanhempi)
- Historiallinen kylätontti
- Historiallinen merkittävä tielinja
- Kiinteä muinaisjäännös
- Perinteinen ja vaihteleva maisemakuva

Metsäkansan kulttuurimaisema

Metsäkansan kulttuurimaisema sijoittuu vain pieneltä osin selvitysalueelle Vanajaveden Makkaranselän pohjoisrannalla. Alueen arvoja ovat:

- Historiallisesti arvokas maatalousalue, säilynyt viljelyksessä (1800-luku tai vanhempi)
- Historiallinen kylätontti
- Kiinteä muinaisjäännös
- Perinteinen ja vaihteleva maisemakuva

Haukilan - Mälkiäisen kulttuurimaisema

Haukilan - Mälkiäisen kulttuurimaisema sijoittuu Vanajaveden Luukonperän ja Uskulanlahden länsirannalle. Haukilan kartanon (ei sijoitu kaava-alueelle) ja Mälkiäisten kylän alueen arvoja ovat:

- Haukila:
 - o Ratsutilan historia
 - o Arkkitehtuurin historia: puisto ja uusin 1950-luvun päärakennus
 - o Erittäin runsaasti työväen puisia ja tiilisiä asuinrakennuksia ja puisia, kivisiä ja tiilisiä talousrakennuksia
- Mälkiäinen:
 - o Asuttu kylätontti, kantatalon asuinpaikka
 - o Talonpoikaista kyläasutusta ja rakennusperinnettä
 - o Kyläkokonaisuus, jossa paljon vanhaa rakennuskantaa

4.4 Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 osoitettu kaksi selvitysalueelle sijoittuvaa maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Kuva 4-1), joita koskee suunnittelumääräys:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee turvata ja edistää alueen kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilymistä ja edelleen kehittämistä. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

Sääksmäen silta ja ravintola

Vanajaveden Rauttunselkää länsipuolella rajaavan saariryhmän kautta kulkevan Hämeenlinnantien osuudelle sijoittuva *Sääksmäen silta ja ravintola* on merkitty maakunnallisesti merkittäviksi rakennetun kulttuuriympäristön kohteeksi (98/12). Vuonna 1963 rakennettu silta on alkuperäisessä käytössään ja Silta-ravintolan 1960-luvun alussa rakennettu ravintolarakennus säilyttänyt hyvin ominaispiirteensä. Kohde liittyy liikennehistoriaan: Valtatie 3 rakentaminen 1960-luvulla Sääksmäen kautta, elinkeinohistoriaan: valtatien kytkeytyvä taukopaikka ravintoloihin sekä arkkitehtuurin historiaan: sillan rakenteet, ravintolarakennuksen modernistinen arkkitehtuuri.

Ominaispiirteet ja arvot:

- Ilmentää autoistuvan maan liikkumisen ja teiden historiaa
- Sillan rakenteet
- Sillan ja ravintolan sijainti maisemassa
- Ravintolarakennuksen modernistinen arkkitehtuuri

(Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto 2016).

Mälkiäisen ryhmäkylä

Mälkiäisen ryhmäkylä -merkintä sijoittuu kaava-alueen rajalle. Ryhmäkylä sijoittuu Haukilan Mälkiäisen kulttuurimaiseman alueelle, mikä on kuvattu edellä kohdassa 4.4.

4.5 Perinnebiotoopit

Selvitysalueella sijaitsee Pirkanmaan ELY-keskukselta saatujen, vuosina 2017–2021 päivitettyjen tietojen mukaan 1 arvoluokaltaan valtakunnallisesti arvokas, 6 maakunnallisesti arvokasta ja 6 arvoluokaltaan paikallisesti arvokasta perinnebiotooppia.

Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan aineistoa ei saa julkaista, koska paikkatietoaineiston aluekohteet eivät ole julkista tietoa. Kartta ja kohdelistaus perinnebiotoopeista on tarkoitettu pelkästään viranomaiskäyttöön ja esitetty erillisellä liitteellä (Liite 1). Tiedot perinnebiotoopeista: Metsähallitus Luontopalvelut & Ympäristöhallinto 2023.

4.6 Muinaisjäännökset

Selvitysalueella sijaitsee Museoviraston muinaisjäännösrekisterin (22.11.2022) aineiston mukaan yhteensä 45 kohdemaista kiinteää muinaisjäännöstä (Taulukko 4). Kohteista 16 on historiallisia, kivikautisia, rautakautisia tai keskiaikaisia asuinpaikkoja, joista kaksi on määritelty myös hautapaikaksi ja kaksi kivirakenteeksi. Varhaismetallikautisia, pronssikautisia tai rautakautisia hautapaikkoja on 14, joista yksi on rautakautinen kivirakenne ja yksi on rautakautinen kultti- ja tarinapaikka. Lisäksi selvitysalueella sijaitsee 3 historiallista kivirakennetta, 5 rautakautista kultti- ja tarinapaikkaa, 6 keskiaikaista tai rautakautista löytöpaikkaa sekä yksi työ- ja valmistuspaikka.

Taulukko 4-1 Selvitysalueella sijaitsevat tunnetut pistemäiset kiinteät muinaisjäännökset (22.11.2022)

Kohdenimi	Tunnus	Tyyppi	Alatyyppi	Ajoitus
Venevalkama	908010041	asuinpaikat	ei määritelty	kivikautinen
Peltomaa	908010017	asuinpaikat	ei määritelty	kivikautinen
Jutikkalan kartano	908010040	asuinpaikat	ei määritelty	keskiaikainen, rautakautinen
Annilanniemi 2	908010035	asuinpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Konho	1000014549	asuinpaikat	kylänpaikat	historiallinen
Konhon saaritontti	1000014548	asuinpaikat	kylänpaikat	historiallinen
Sääksmäen kirkko 3	1000015935	asuinpaikat	ei määritelty	historiallinen
Sääksmäen kirkko 2	1000015934	asuinpaikat	ei määritelty	historiallinen
Sääksmäen kirkko 5	1000015937	asuinpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Sääksmäen kirkko 4	1000015936	asuinpaikat	ei määritelty	historiallinen, rautakautinen
Sääksmäen kirkko 6	1000018851	asuinpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Haukila S	1000030138	asuinpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Sääksmäen kirkko 7	1000018852	asuinpaikat, hautapaikat	ei määritelty, polttokenttäkalmistot	rautakautinen

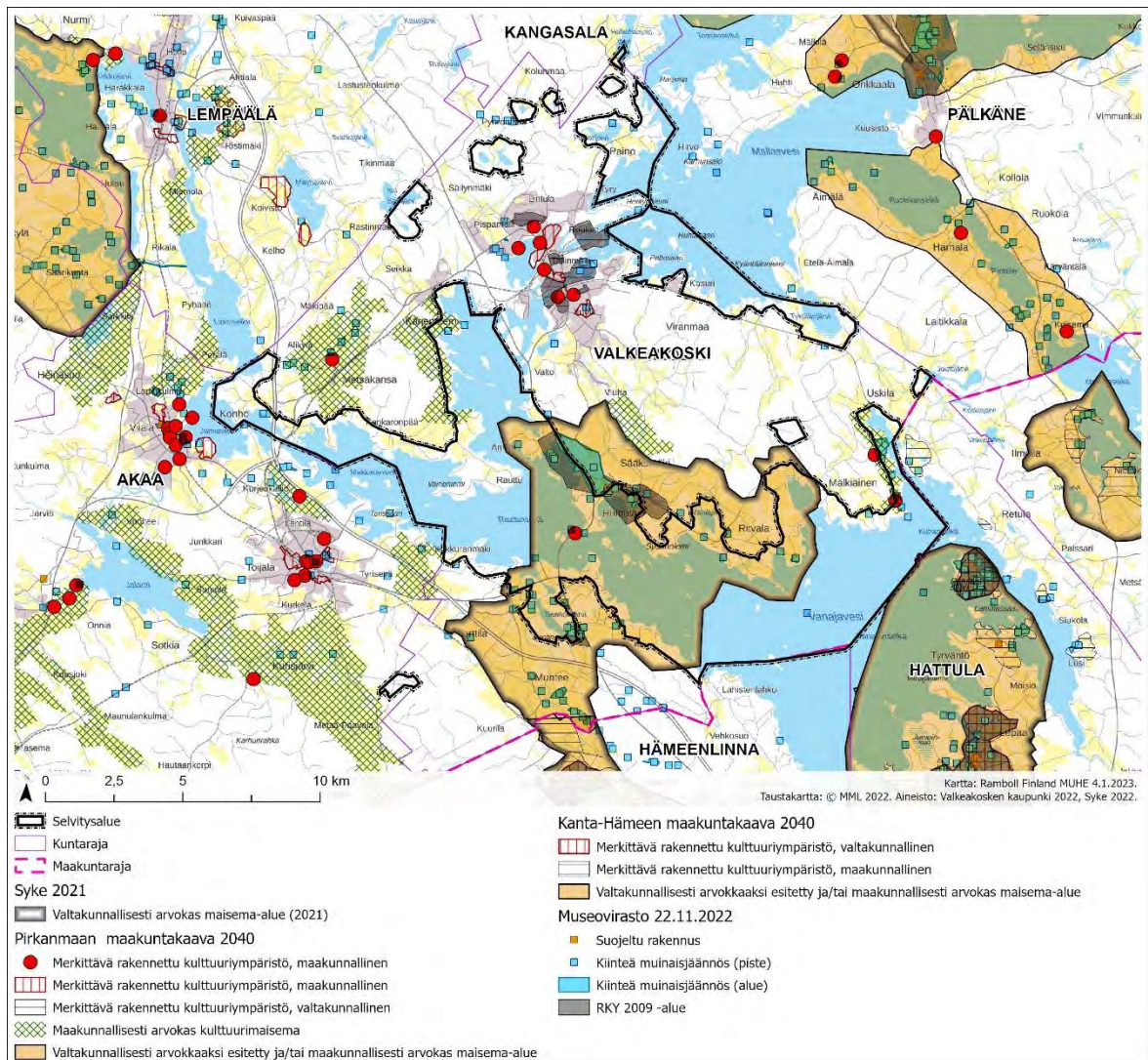
Haukila Koirankivi	1000030142	asuinpaikat, hautapaikat	ei määritetty, polttokenttäkalmistot	historiallinen, keskiaikainen, rautakautinen
Vanha-Annala	908010036	asuinpaikat, kivirakenteet	kylänpaikat, röykkiöt	keskiaikainen, rautakautinen
Sillantaka	908010026	asuinpaikat, kivirakenteet	ei määritetty, röykkiöt	keskiaikainen, rautakautinen
Jylhäänkärki	908010006	hautapaikat	lapinrauniot	pronssikautinen, rautakautinen
Tiilisaalimäki	908010039	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen
Toppolanmäki	908010003	hautapaikat	ruumiskalmistot	rautakautinen
Limppusaari- Kalliosaari	908010005	hautapaikat	lapinrauniot	pronssikautinen, rautakautinen
Visavuori	908010007	hautapaikat	lapinrauniot	pronssikautinen, rautakautinen, varhaismetalli- kautinen
Saviniemi	908010027	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen
Kirsikkamäki	908010045	hautapaikat	polttokenttäkalmistot	rautakautinen
Viidennumero	908010031	hautapaikat	lapinrauniot	pronssikautinen, rautakautinen
Annilanniemi	908010034	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen
Kokkomäki	908010038	hautapaikat	polttokenttäkalmistot, ruumishaudat	rautakautinen
Kuttila	1000030144	hautapaikat	polttokenttäkalmistot	rautakautinen
Haukilan kartano 1	1000030141	hautapaikat	hautaröykkiöt	rautakautinen
Hiittiänmäki	908010008	hautapaikat, kivirakenteet	polttokenttäkalmistot, röykkiöt	rautakautinen
Taka-Saari	908010009	hautapaikat, kultti- ja tarinapaikat	hautaröykkiöt, kuppikivet	rautakautinen
Nerooniemi	908010033	kivirakenteet	röykkiöt	historiallinen
Löyttynkallio	908000003	kivirakenteet	latomukset	historiallinen
Paino Jarmunen	908010018	kivirakenteet	ei määritetty	historiallinen
Päivölän puutarha	908010012	kultti- ja tarinapaikat	kuppikivet	rautakautinen
Päivölä	908010011	kultti- ja tarinapaikat	kuppikivet	rautakautinen
Kylä-Seppälä	908010032	kultti- ja tarinapaikat	kuppikivet	rautakautinen
Ilkaankivi	908010016	kultti- ja tarinapaikat	kuppikivet	rautakautinen
Ruotsinkallion lähde	908010019	kultti- ja tarinapaikat	lähteet	keskiaikainen, rautakautinen

Niemenpää	1000037827	löytöpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Voipaala	1000038105	löytöpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Rekola	1000045221	löytöpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Vähä-Kantala	1000023880	löytöpaikat	ei määritelty	rautakautinen
Rantavainio	1000023948	löytöpaikat	ei määritelty	keskiaikainen, rautakautinen
Selkäsaaret	1000039312	löytöpaikat	kätköt	rautakautinen
Jutikkala-Lahinen 1	1000024618	työ- ja valmistuspaikat	tervahaudat	historiallinen

Selvitysalueella sijaitsee Museoviraston muinaisjäännösrekisterin (22.11.2022) aineiston mukaan yhteensä 42 aluemaista kiinteää muinaisjäännöstä (Taulukko 5).

Taulukko 5. Selvitysalueella sijaitsevat tunnetut alueaiset kiinteät muinaisjäännökset (22.11.2022)

Kohdenimi	Tunnus	Kohdenimi	Tunnus
Annilanniemi	908010034	Rapola	908010001
Annilanniemi 2	908010035	Rekola	1000045221
Etu-Saari	908010010	Riihivainio	1000027739
Haukila Koirankivi	1000030142	Selkäsaaret	1000039312
Haukila S	1000030138	Sillantaka	908010026
Haukilan kartano 1	1000030141	Sääksmäen kirkko 1	1000015933
Hiittänmäki	908010008	Sääksmäen kirkko 2	1000015934
Illaankivi	908010016	Sääksmäen kirkko 3	1000015935
Jutikkala-Lahinen 1	1000024618	Sääksmäen kirkko 4	1000015936
Jutikkalan kartano	908010040	Sääksmäen kirkko 5	1000015937
Jylhänkärki	908010006	Sääksmäen kirkko 6	1000018851
Kirsikkamäki	908010045	Sääksmäen kirkko 7	1000018852
Kokkomäki	908010038	Taka-Saari	908010009
Konho	1000014549	Tiilialinmäki	908010039
Konhon saaritonntti	1000014548	Toppolanmäki	908010003
Limppusaari-Kalliosaari	908010005	Vanha-Annala	908010036
Nerooniemi	908010033	Venevalkama	908010041
Niemenpää	1000037827	Viidennumero	908010031
Paino Jarmunen	908010018	Visavuori	908010007
Peltomaa	908010017	Voipaala	1000038105
Rantavainio	1000023948	Vähä-Kantala	1000023880

Kuva 4-1 Kartta selvitysalueen ja lähiympäristön maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteista ja -alueista (Keski-Suomen liitto 2022, Museovirasto 2022).

4.7 Maiseman arvoja heikentävät tekijät

Selvitysalueella kulkee yksi suurjännitevoimalinja, joka sijoittuu Mallasveden etelä-/lounaisosaan kulkien vesialueen ja saarijonon kautta. Voimalinja poikkeaa alueen luonnonmaisemasta ja heikentää alueiden maisemallisia arvoja. Voimajohto näkyy maisemassa paikoin hallitsevana elementtinä järvinäkymissä. Voimajohtorakenteet sulautuvat maisemaan katseluetäisyyden kasvaessa.

Selvitysalueen kylä- ja rantamaisemia uhkaa paikoin näkymiä peittävä umpeenkasvu. Rannat ovat jo nyt pääosin puuston ja pensaiden valtaamia, kun perinteiseen maatalouteen liittyvää laidunnusta ei enää rannoilla ole.

5. Maiseman rakenne ja maisemallinen rantaluokitus

Maiseman ja kulttuuriympäristön ominaispiirteiden sekä arvojen perusteella on tarkasteltu selvitysalueen herkkyyttä maankäytön muutoksille. Tarkastelu koskee joiltain osin myös luonnonympäristöä ja tarkastelun tulokset on esitetty luvussa *Yhteenveto ja suositukset jatkosuunnitteluun*.

Maisemallinen herkkyys on jaettu kahteen luokkaan:

- 1. luokka: Maisemallisesti herkät rannat
- 2. luokka: Maisemallisesti kohtalaisen herkät rannat

Luokittelemattomat rannat ovat muutosherkkydeltään tavanomaisia.

Herkkyyksiluokittelussa maiseman ja kulttuuriympäristön valtakunnalliset sekä maakunnalliset arvoalueet ja kohteet on huomioitu tapauskohtaisesti. Esimerkiksi arvoalueille sijoittuvat avoimet viljelymaisemat ovat pääsääntöisesti luokiteltu herkemmiksi kuin vastaavat ei arvoalueille sijoittuvat avoimet viljelymaisemat.

Seuraavassa on lueteltu perusteluja herkkyyksiluokalle sekä yleispiirteisiä maankäyttösuosituksia herkille kohteille.

Yleiset maankäyttösuositukset	
<i>Maisemallisesti herkät rannat</i>	<i>Maisemallisesti kohtalaisen herkät rannat</i>
• Arvokkaat harjut: rantarinteet, kapeat niemet ja saaret on syytä säilyttää rakentamattomina tai välttää lisärakentamista. • Rantaan asti avoimet viljelymaisemat on syytä säilyttää rakentamattomina tai ohjata vähäinen lisärakentaminen peltojen reunoille metsän laitaan. • Pienipiirteisissä, arvokkaissa kulttuuriympäristöissä on vältettävä lisärakentamista tai se on tehtävä kohteen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. • Arvokkailla maisema-alueilla tai kulttuuriympäristöissä on syytä välttää rakentamista kapeissa tai rakentamattomissa niemissä. • Rakentamattomat saaret ja jyrkät, metsäiset rinteet on syytä säilyttää rakentamattomina erityisesti arvokkailla maisema-alueilla tai kulttuuriympäristöissä.	• Arvokkailla maisema-alueilla tai kulttuuriympäristöissä on syytä välttää rakentamista yhtenäisillä, laajoilla peltoalueilla tai vähäinen lisärakentaminen tulee ohjata peltojen reunoille metsän laitaan. • Rakentamattomat saaret, niemien kärjet ja jyrkät, metsäiset rinteet muualla kuin arvoalueilla, kestävät rajoitettua rakentamista.

5.1 Mallasveden ja pienvesien alue

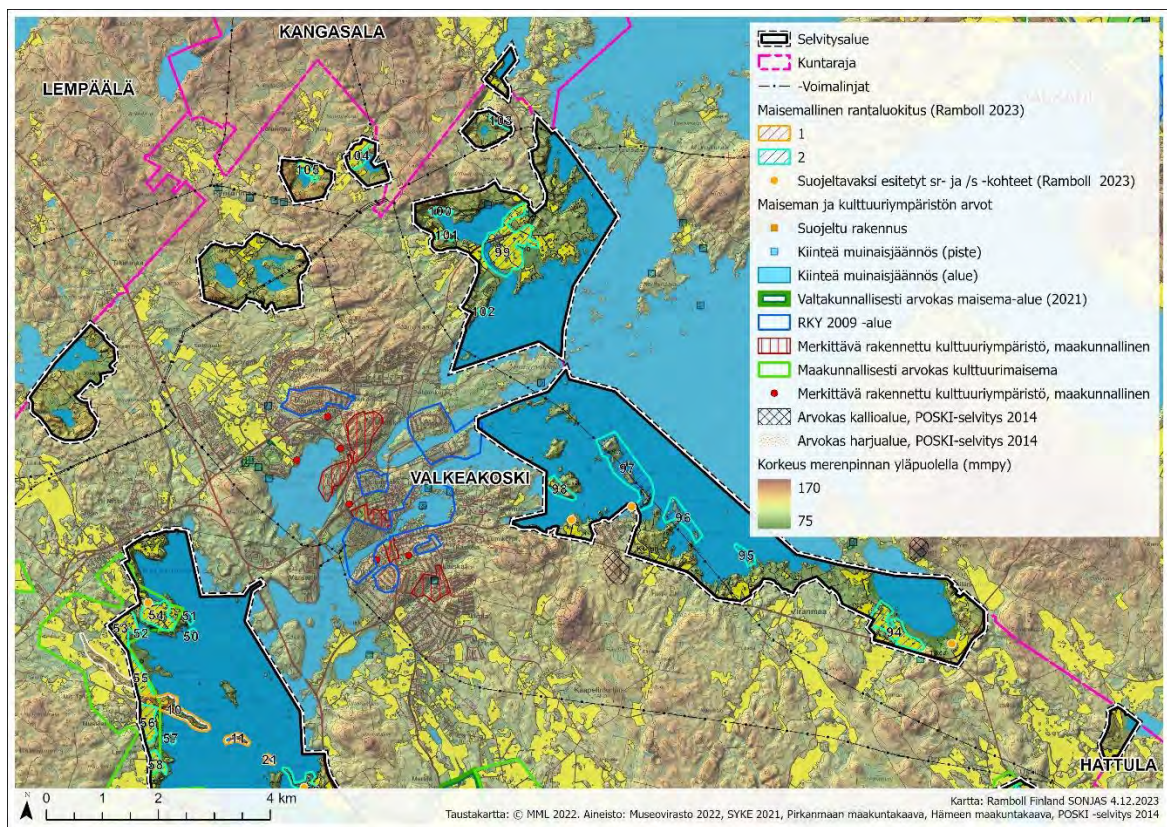
Mallasveden Mallasselkä on laaja selkävesi, joka rajautuu lounaassa ja lännessä saarien muodostamaan vyöhykkeeseen. Saaret luovat maisemaan selkäveden maisemaa pienipiirteisemmän ympäristön. Mallasveden kaava-alueita halkoo luode-kaakkosuuntainen voimalinja, joka tuo maisemaan teknisen elementin. Kaava-alueen pienvesien rannat ovat paikoin metsäisiä, paikoin asuttuja ja/tai maatalouskäytössä. Painon alueella Painonjärven ja Tyrynselän välisellä mantereella on laajoja yhtenäisiä peltoja, jotka eivät kuitenkaan ole rantaan asti avoimia. Mallasveden rantavyöhykkeellä viljeltyt alueet ovat pienialaisempia kuin Vanajaveden ympäristössä.

Mallasveden alueella maisemallisesti kohtalaisen herkkiä (rantaluokka 2) alueita ovat rakentamattomat / vähäisesti rakennetut pienet saaret sekä niemet, yhtenäiset pellot, rantapellot ja -niityt sekä jyrkät metsäiset rinteet, jotka sijoittuvat pääosin pienvesien rannoille.

Kartalla (Kuva 5-1) on esitetty osa-alueen maisemarakenne, maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä maisemallinen rantaluokitus. Maisemallisen rantaluokituksen alueet on numeroitu kartalle ja numeroinnin mukaiset luokittelun perustelut kullekin alueelle on listattu seuraavaan taulukkoon (Taulukko 4-1).

Taulukko 5-1 Maisemallisen rantaluokituksen kohteet Mallasvedellä ja pienvesien alueilla.

Numero kartalla	Ranta-luokka	Perustelut maisemamalliseen rantaluokitukseen
94	2	Rantapellot ja -niityt (ei täysin avoin rantavyöhyke)
95	2	Rakentamaton niemi ja pienet saaret
96	2	Rakentamattomat saaret (yksi rakennus on)
97	2	Pääosin rakentamattomat saaret
98	2	Niitty, jyrkkä metsäinen rinne
99	2	Yhtenäinen peltoalue, rantapello (ei täysin avoin rantavyöhyke), jokiranta
100	2	Jyrkkä metsäinen rinne
101	2	Jyrkkä metsäinen rinne
102	2	Jyrkkä metsäinen rinne
103	2	Jyrkkä metsäinen rinne
104	2	Yhtenäinen peltoalue, rantapello (ei täysin avoin rantavyöhyke)
105	2	Yhtenäinen peltoalue, rantapello (ei täysin avoin rantavyöhyke)

Kuva 5-1. Maiseman rakenne ja maisemallinen rantaluokitus Mallasvedellä ja pienvesien alueilla (Pohjakartat MML 2022).

5.2 Vanajaveden Rauttunselkä ympäristöineen

Vanajaveden Rauttunselkä ympäristöineen on kapeahkoista selkä- / lahtivesistä muodostuva alue. Vanajaveden pohjoisosassa on Kärjenniemenselkä, jota halkoo maisemassa erityisen piirteen muodostava luode-kaakkosuuntainen harjujakso, joka esiintyy alueella kapeina nieminä ja saarina. Kärjenniemenselän rannat ovat paikoin pienipiirteisen vaihtelevia muodoltaan, saaria on jonkun verran. Makkaranselkä on kaava-alueen länsiosaan sijoittuva luode-kaakkosuuntainen kapeahko selkävesi. Makkaranselän rannat ovat myös muodoltaan vaihtelevia, niemiä ja lahdelmia esiintyy runsaasti. Rauttunselkä rajautuu lännessä-pohjoisessa Kärjenniemenselän ja Makkaranselän vesialueisiin sekä niitä jakavaan Rauttunniemeen. Osa-alue tarkastelussa Rauttunselkä rajautuu idässä Hämeenlinnantien pengertiehen, Vihdassaariin ja siltaan. Merkittävän tienäkymä avautuu Vanajaveden Vanajanselän ja Rauttunselän välille sijoittuvalta Hämeenlinnantieltä (tiennumero 130). Tie on rakennettu penkereelle eteläosastaan ja paikoin tietä reunustaa kapea, puustoinen pengeri, jonka lomasta avautuu kuitenkin järvinäkymiä. Pohjoisosassa tie kulkee näyttävän Sääksmäen sillan kautta. Tarkasteltu vesialue on rannoiltaan kokonaisuudessaan pienipiirteisesti vaihteleva, mutta selkävedet tuovat maiseman luonteeseen suurempaa mittakaavaa. Alueen rannat ovat pääosin puustoisia ja peltoaukeat jäävät usein rantapuuston taakse. Osa-alueelle sijoittuu valtakunnallisesti arvokas maisema-alue *Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat* ja Kärjenniemenselän länsirannalle maakunnallisesti arvokas maisema-alue *Liuttulan - Vedentaan kulttuurimaisema*.

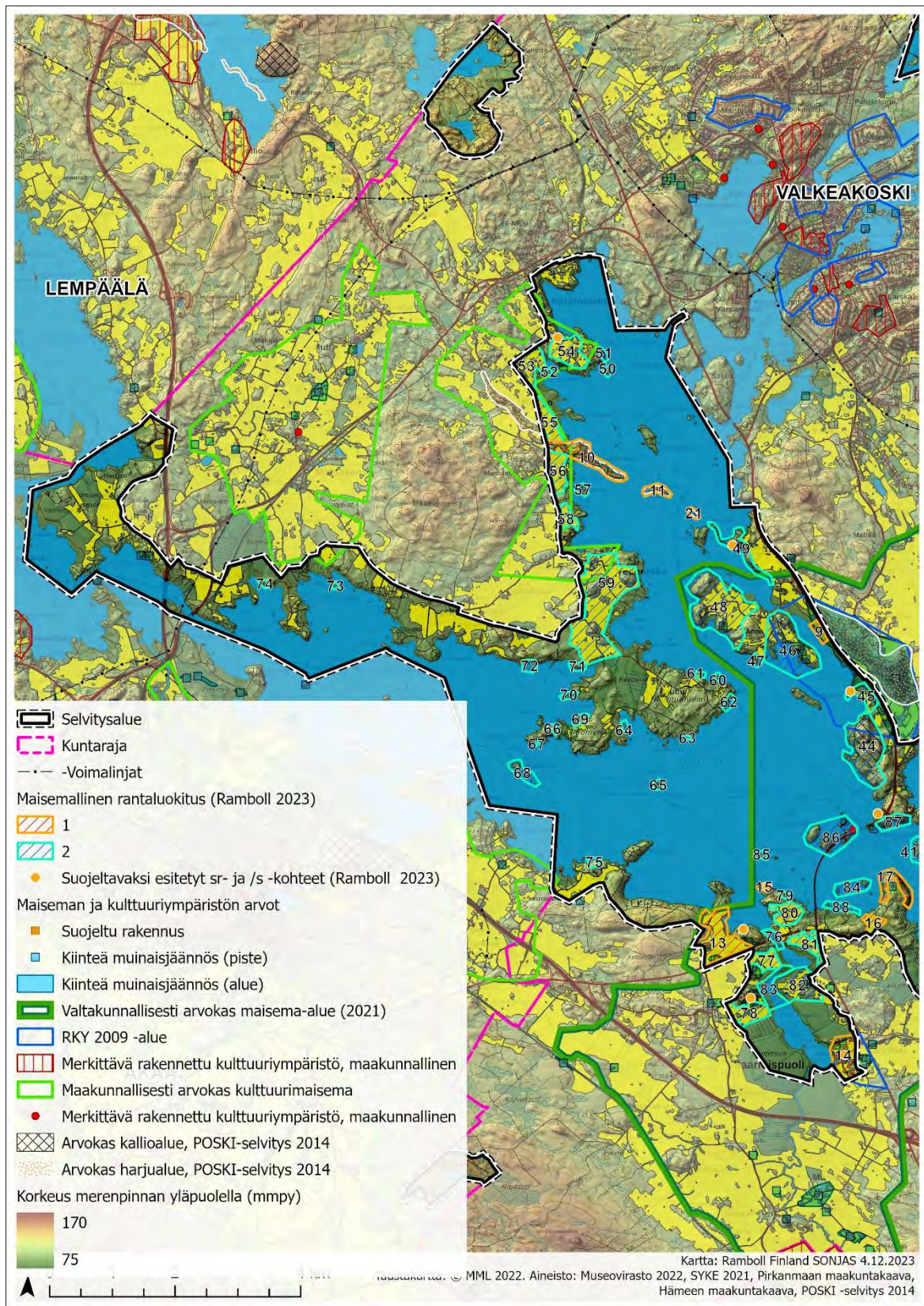
Vanajaveden Rauttunselällä ympäristöineen maisemallisesti herkkiä (rantaluokka 1) ympäristöjä ovat valtakunnalliselle maisema-alueelle ja valtakunnallisesti merkittävälle rakennetun kulttuuriympäristön alueelle sijoittuvat rantapellot, yhtenäiset pellot, niityt ja arvokkaat rakennetun ympäristön kokonaisuudet. Rantaluokkaan 1 kuuluu myös alueella maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen yhtenäisiä peltoja, arvokkaita harjualueita ja rakentamattomia saaria.

Maisemallisesti kohtalaisen herkkiä (rantaluokka 2) ympäristöjä ovat muun muassa arvoalueiden rantakalliot, jyrkät rinteet, rantaniityt, niityt ja osa pelloista sekä saarista. Lisäksi rantaluokkaan 2 kuuluu pieniä saaria, niemen kärkiä ja jyrkkiä metsäisiä rinteitä.

Kartalla (Kuva 5-2) on esitetty osa-alueen maisemarakenne, maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä maisemallinen rantaluokitus. Maisemallisen rantaluokituksen alueet on numeroitu kartalle ja numeroinnin mukaiset luokittelun perustelut kullekin alueelle on listattu seuraavaan taulukkoon (Taulukko 5-2).

Taulukko 5-2 Maisemallisen rantaluokituksen kohteet Vanajaveden Rauttunselällä ympäristöineen

Numero kartalla	Ranta-luokka	Perustelut maisemamalliseen rantaluokitukseen
9	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, rantapelto
10	1	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, arvokas harjualue
11	1	Rakentamaton saari, arvokas harjualue
13	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue, rantapelto
14	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, yhtenäinen peltoalue, niityt, kulttuuriympäristö
15	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, kulttuuriympäristö
21	1	Arvokas harjualue, pieni saari
44	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, maisemallisesti arvokas kallio
45	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, rantaniitty, niemi
46	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, rantapelto, niemet
47	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, niemi
48	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue, jyrkkä metsäinen rinne
49	2	Jyrkkä rinne (rakennettu), kapea pitkä (harju)niemi (rakennettu)
50	2	Pieni saari
51	2	Niemen kärki
53	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
54	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
55	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
56	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
57	2	Pieni saari, rakennettu
58	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
59	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue
60	2	Rakentamaton niemen kärki
61	2	Jyrkkä metsäinen rinne
62	2	Jyrkkä metsäinen rinne
63	2	Rakentamaton niemen kärki
64	2	Rakentamaton niemen kärki
65	2	Rakentamaton niemen kärki
66	2	Jyrkkä metsäinen rinne
68	2	Pieni saari, rakennettu
69	2	Jyrkkä metsäinen rinne
70	2	Jyrkkä metsäinen rinne
71	2	Jyrkkä metsäinen rinne
72	2	Jyrkkä metsäinen rinne
73	2	Rakentamaton niemen kärki
74	2	Jyrkkä metsäinen rinne
75	2	Jyrkkä metsäinen rinne
76	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, kapea salmi
77	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
78	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
79	2	Jyrkkä metsäinen rinne
80	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
81	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
82	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue, niityt
83	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, kapea salmi
85	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakennetut saaret
86	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakennetut ja rakentamattomat saaret, kulttuuriympäristö

Kuva 5-2. Maiseman rakenne ja maisemallinen rantaluokitus Vanajaveden Rauttunselällä ympäristöineen (Pohjakartat MML 2022).

5.1 Vanajaveden Vanajanselkä ympäristöineen

Vanajaveden Vanajanselkä on laaja, avoin järvenselkä, joka kapenee pieniksi lahdiksi kaava-alueeseen kuuluvalla pohjoisrannalla. Vanajanselän länsiosa kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen *Sääksmäen ja Tarttilan kulttuurimaisemat*, jonne sijoittuvat maisemaltaan eheimmät ja mielenkiintoisimmat kokonaisuudet. Alueelle sijoittuu niin ikään monimuotoista maatalousmaisemaa, historiallisia kulttuuriympäristöjä, voimakkaita ja leimallisia maastonmuotoja harjuineen ja saarineen sekä laajoja vesistömaisemia.

Pappilanlahti on osittain valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja rannoiltaan puustoista, pellot sijoittuvat ylemmäs rantarinteelle. Pappilanlahden ja sen itäpuolen Sydänniemen edustalla on vesistöaluetta monipuolistavaa saaristoa. Hiedanpäänlahden itäpuolella jatkuu mantereen luode-kaakkosuuntainen harjujakso kapeana niemenä (Oitinkinnas) ja edelleen saarena. Oitinkintaan itäpuolella Suolahti rantoineen kuuluu edelleen valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen, jolla yhtenäisiä, pienipiirteisiä peltoaukeita on paljon, mutta pellot eivät ulotu rantaan asti. Kaava-alueen eteläosassa valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella rantoja luonnehtii osin rakentaminen, osin jyrkät metsäiset rinteet ja rannan rikkonaisuus. Kaava-alueen itäisimpään osaan kuuluu Kariniemi, Luukonperä ja Uskilaanlahti osittain. Luukonperä ja Uskilaanlahden länsiranta kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Haukilan - Mälkiäisen kulttuurimaisemaan. Maisema-alueen pellot ovat laajat, mutta eivät myöskään ulotu rantaan asti.

Vanajaveden Vanajanselällä ympäristöineen maisemallisesti herkkiä (rantaluokka 1) ympäristöjä ovat tietyt arvokkaiden maisemien yhtenäiset peltoalueet, rantapellot ja niityt, pienet saaret, maisemallisesti arvokkaat harjut, arvokas kallioalue ja jyrkkä, metsäinen rinne.

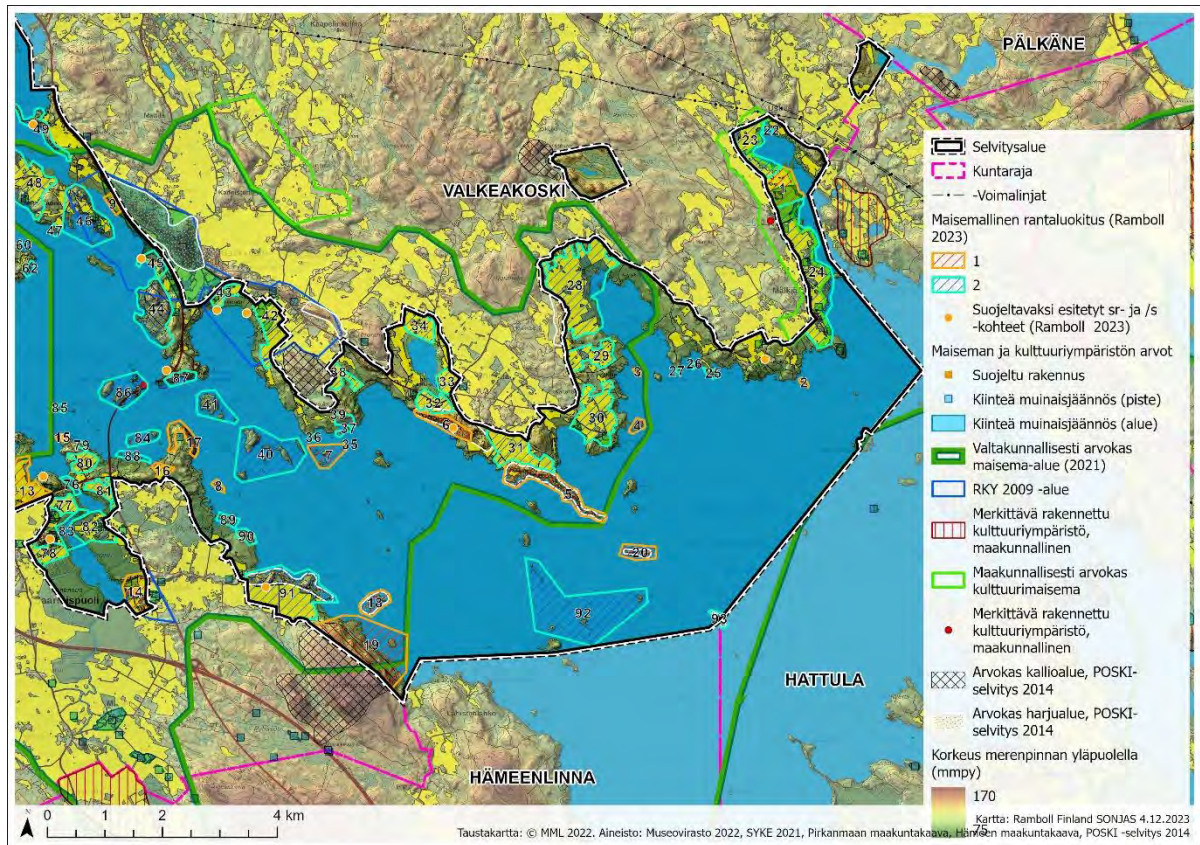
Maisemallisesti kohtalaisen herkkiä (rantaluokka 2) ympäristöjä ovat muun muassa rakentamattomat / vähäisesti rakennetut pienet saaret sekä niemet, tietyt yhtenäiset pellot, rantapellot ja -niityt sekä harjut ja jyrkät, metsäiset rinteet.

Kartalla (Kuva 5-2) on esitetty osa-alueen maisemarakenne, maiseman ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä maisemallinen rantaluokitus. Maisemallisen rantaluokituksen alueet on numeroitu kartalle ja numeroinnin mukaiset luokittelun perustelut kullekin alueelle on listattu seuraavaan taulukkoon (Taulukko 5-2).

Taulukko 5-3 Maisemallisen rantaluokituksen kohteet Vanajaveden Vanajanselällä ympäristöineen

Numero kartalla	Ranta-luokka	Perustelut maisemalliseseen rantaluokitukseen
1	1	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue, rantapellot ja niityt, M/s (nykyinen kaavamerkintä)
2	1	Pieni saari, M/s (Horkka)
3	1	Pieni saari (Humalsaaret)
4	1	Rakentamaton saari (M/s)
5	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, maisemallisesti arvokas harju
6	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, maisemallisesti arvokas harju
7	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakentamaton saari / pieni saari
8	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakentamaton saari / pieni saari
16	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
17	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
18	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, arvokas harju, pieni saari
19	1	Valtakunnallisesti arvokas maisema, arvokas kallioalue, jyrkkä metsäinen rinne, pieni
20	1	Arvokas harju, pieni saari
23	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue, M/s
24	2	Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema, yhtenäinen peltoalue, M/s
25	2	Rakentamaton niemi (Laurinkärki)
26	2	Rakentamaton niemi
27	2	Niemen kärki (Viitankärki)
28	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
29	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
30	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
31	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
32	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue

33	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
34	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
35	2	Rakentamaton niemen kärki
36	2	Rakentamaton niemen kärki
37	2	Rakentamaton niemen kärki
38	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, yhtenäinen peltoalue
39	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, jyrkkä metsäinen rinne
40	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakennetut saaret
41	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakennetut saaret
42	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, yhtenäinen peltoalue
43	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, RKY, yhtenäinen peltoalue
84	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakennetut saaret
87	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, jyrkkä metsäinen rinne
88	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, kapeat niemiä kärjet
89	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, rakentamaton niemi
90	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, jyrkkä metsäinen rinne
91	2	Valtakunnallisesti arvokas maisema, arvokas harju, yhtenäinen peltoalue
92	2	Pieni saari
93	2	Arvokas harju, pieni saari

Kuva 5-3. Maiseman rakenne ja maisemallinen rantaluokitus Vanajaveden Vanajanselällä (Pohjakartat MML 2022).

6. Yhteenveto ja suositukset jatkosuunnitteluun

Kaavaselostukseen kootun luontoarvoja koskevan nykytila-analyysin ja maisemaselvitysaineiston perusteella on laadittu koontikartta, johon on koottu rantarakentamispaiikkojen sijoitteluun vaikuttavat keskeiset maiseman ja luonnonarvot.

Maankäytön suunnittelussa tulisi tunnistaa ja huomioida tärkeät maisema- ja luontoarvot ja ohjata rakentamista alueille, joilla se ei aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Selvitysalueen rannat on luokiteltu luonto- ja maisema-arvojen perusteella kolmeen luokkaan: (1) arvokas, (2) huomionarvoinen ja (3) tavanomainen rantaosuus. Arvokkaita rantoja koskien on annettu mahdollisia mitoitusvyöhykkeiden muutoksia ohjaavia suosituksia. Mitoitusvyöhykkeet määritellään tapauskohtaisen harkinnan kautta, eikä tämä selvitys anna suoraan ohjeita siihen, kuinka paljon rannanosuudet sietävät rakentamista.

6.1 Arvokkaat rannat

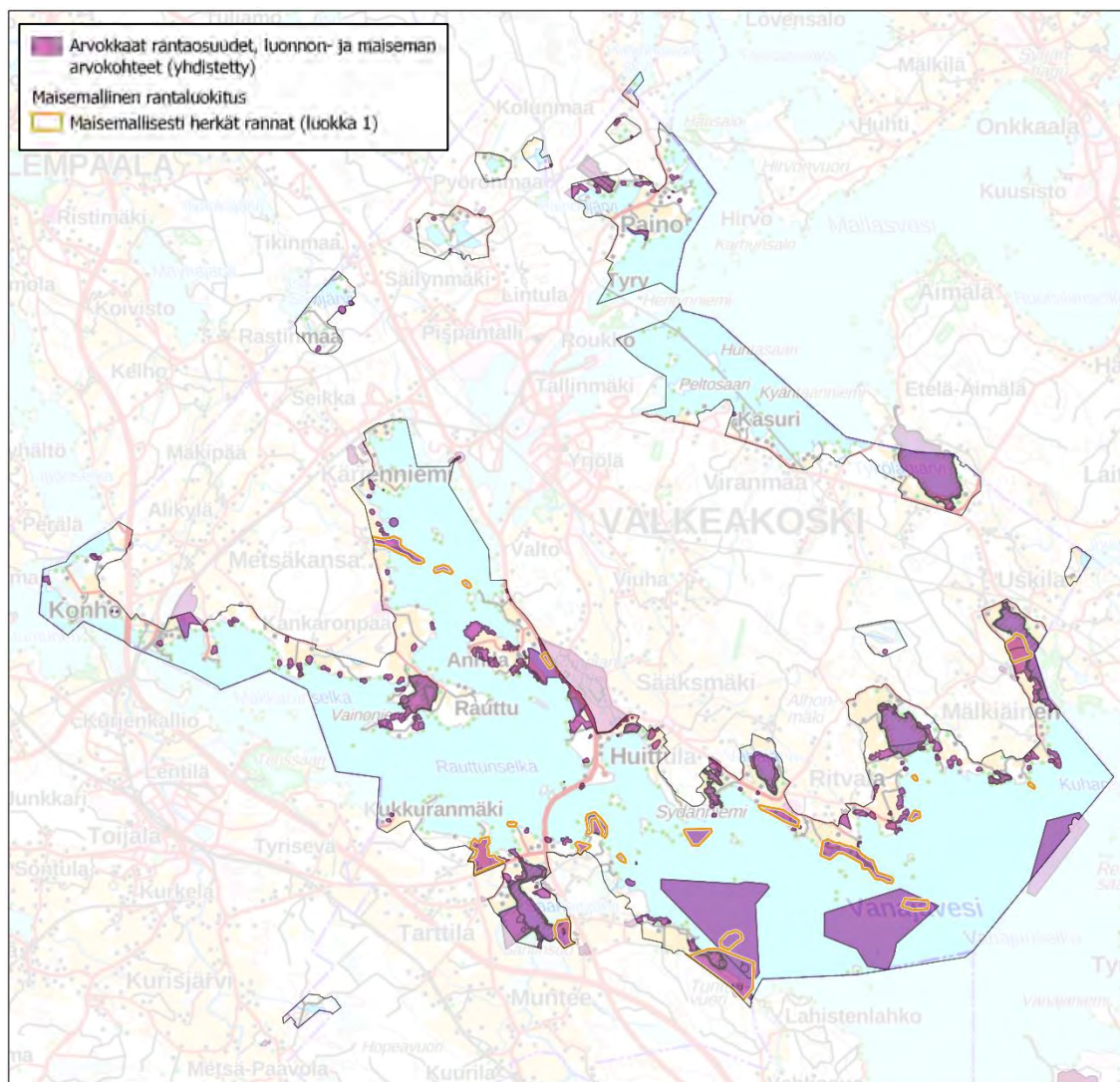

Arvokkaiksi luokitelluilla rannoilla (lisä)rakentamisen ja luonto- tai maisema-arvojen yhteensovittamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Suosituksena on, että arvokkaimmat rakentamiselta vapaat rantaosuudet säästetään uudelta lisärakentamiselta. Arvokkaat rannat on syytä ottaa huomioon alueen mitoittamista määriteltäessä tapauskohtaisesti.

Rakennuspaikat on pääsääntöisesti hyvä sijoittaa alueella jo olemassa oleviin pihapiireihin tai niiden välittömään läheisyyteen. Rakennusten tulee soveltua maisemaan ja olemassa olevaan rakennuskantaan. Alueilla, joilla on rantapeltoja, tulee uudet rakennuspaikat sijoittaa mahdollisuuksien mukaan pellon ja metsän reunavyöhykkeelle. Avoimet pellot on syytä pitää jatkossakin avoimina ja rakentamattomina.

Arvokkaiksi rantaosuuksiksi selvityskartoilla on tulkittu:

- Luonnonsuojelualueet
- Luontodirektiivin IV(a) liitteen eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikat
- Erityisesti suojeltavien lajien esiintymät
- Metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt (alueen käyttöä säätelee Metsälaki)
- Geologisesti arvokkaat muodostumat
- Perinnebiotoopit
- Laajemmat muinaisjäännösalueet
- Maisemallisesti arvokkaat rannat, kuten avoimet rantapellot, eheät rannemetsät, tietyt kallioiset niemet ja saaret sekä jokirannat koskiosuuksineen ja kapeat salmet.
 - Avoimet rantapellot ovat alueen kulttuuriympäristön erityiskohteita, mistä rakentaminen näkyy kauas.
 - Luonnonympäristöltään sekä kulttuuriympäristöltään pienipiirteinen ympäristö kestää rakentamisen tuomia muutoksia huonosti.
 - Saaret, rantakalliot ja niemet ovat usein katseen kiintopisteitä järvimaisemassa.
 - Joet ja salmet ovat kapeita vesistöosuuksia, jotka ovat usein monimuotoisia ja pienipiirteisiä sekä maisemaltaan ja luonnoltaan.
 - Eheät ja jyrkkäpiirteiset metsärannat tuovat selkeän taustan ja erämaista tunnelmaa järvimaisemaan.

Kuva 6-1 Arvokkaat rantaosuudet

6.1.1 Huomionarvoiset rannat

Tässä selvityksessä esitetyillä koontikartoilla on lisäksi määritelty kaavasuunnittelua tukemaan huomionarvoisia rantaosuuksia. Näillä osuuksilla suositukset ovat vastaavanlaisia, kuin arvokkailla rannanosuuksilla, mutta ohjeistukset koskevat mitoituksen sijaan rakentamisen sijoittelua. Alueilla suositellaan uusien rakennuspaikkojen sijoittamista kohteen ominaispiirteet säästävällä ja huomioivalla tavalla, rakentamiselta vapaiden rantaosuuksien mahdollisimman suurta määrää sekä, mikäli alueen ominaispiirteet vaativat, rakennuspaikkojen sijoittamista mahdollisuuksien mukaan tavallista kauemmas rantaviivasta. Huomionarvoisilla rantaosuuksilla on kaavasuunnittelussa huomioitava erityisesti, ettei alueiden suojeluperusteina oleviin ominaisuuksiin kohdistu heikennystä.

Rakennuspaikat on pääsääntöisesti hyvä sijoittaa alueella jo olemassa oleviin pihapiireihin tai niiden välittömään läheisyyteen. Rakennusten tulee soveltua maisemaan ja olemassa olevaan rakennuskantaan. Alueilla, joilla on rantapeltoja, tulee uudet rakennuspaikat sijoittaa mahdollisuuksien mukaan pellon ja metsän reunavyöhykkeelle. Avoimet pellot on syytä pitää jatkossakin avoimina ja rakentamattomina.

Huomionarvoisten rantaosuuksien luonto- ja maisema-arvojen säilymisedellytykset on arvioitava kaavoituksen yhteydessä.

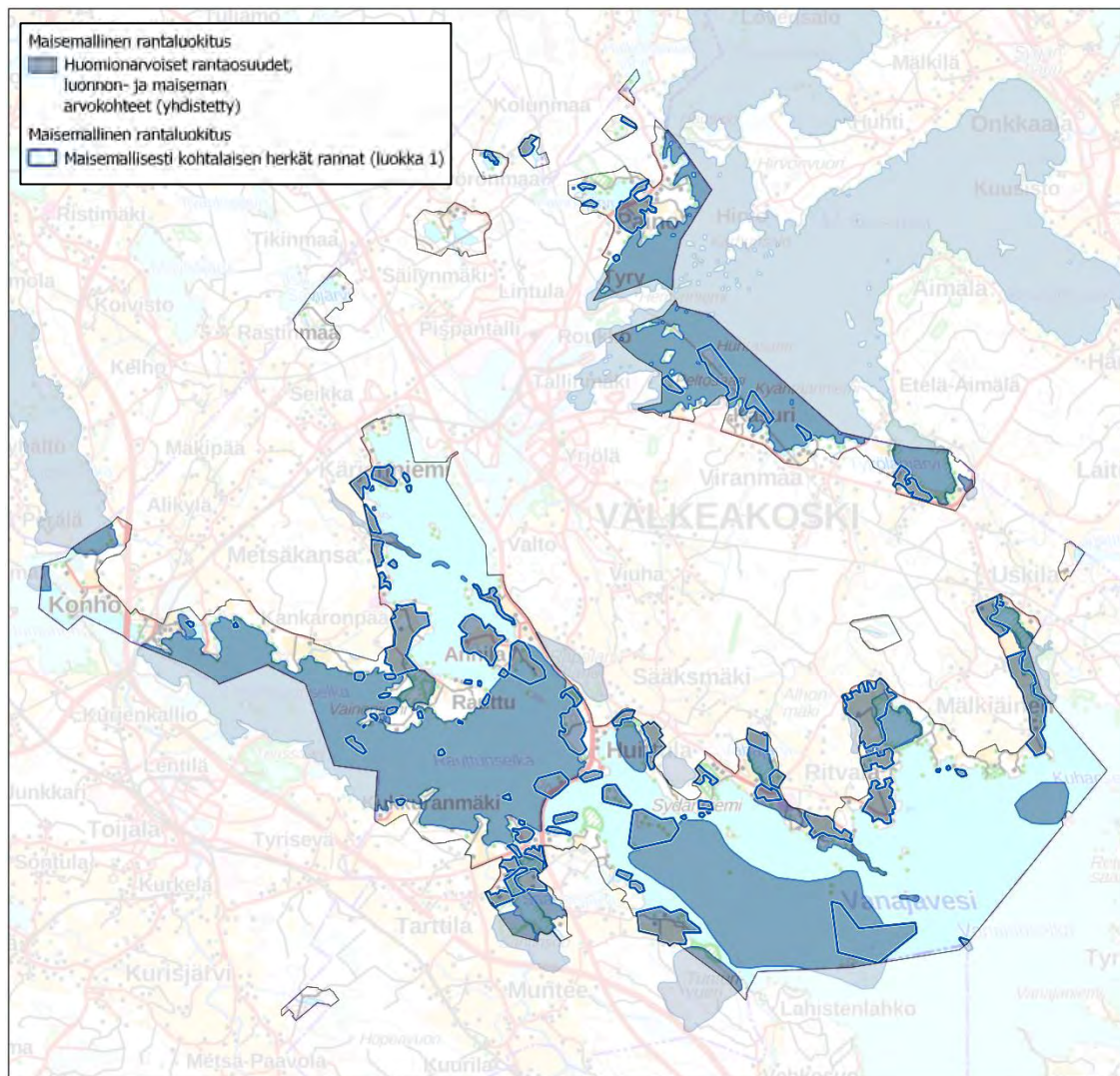
Huomionarvoisiksi rantaosuuksiksi selvityskartoilla on tulkittu:

- Natura-alueet
- Luonnonsuojeluohjelma-alueet
- Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti tärkeät lintualueet
- Tunnettujen rauhoitettujen ja uhanalaisten eliölajien esiintymät ja elinympäristöt
- Maisemallisesti kohtalaisen herkät rantaosuudet, kuten niemien kärjet, avoimet hiekkarannat, yhtenäiset ja jyrkät metsäiset rinteet
- Paikallisesti arvokkaiden rakennusperintökohteiden ympäristöt.

Lisäksi, rakentamista on syytä välttää (ei merkitty kartoille):

- Huomionarvoisten eliölajien elinympäristöt
- Pienilmastollisesti ja rakennettavuuden kannalta epäsuotuisat mätät ja alavat rannat, rantasuot

Huomionarvoisina ranta-alueina voidaan pitää myös kulutuskestävyydeltään herkkiä kohteita kallioisilla tai louhikkoisilla rannoilla, kangasmetsärannoilla sekä jyrkänteisillä tai jyrkästi viettävillä rantaosuuksilla, vaikka näillä ei muita erityisiä luontoarvoja esiintyisikään. Maankäytön osoittaminen näille kulutukselle herkille kohteille tulee muuttamaan todennäköisesti näiden kohteiden ominaispiirteitä merkittävästi ja ne suositellaan huomioitavaksi suunnittelussa mahdollisuuksien mukaan.

Kuva 6-2 Huomionarvoiset rantaosuudet

6.2 Tavanomaiset rantaosuudet

Hyvin rakentamiseen soveltuvat rannat (ei merkitty kartalle)

- Luonto- ja maisema-arvoiltaan sekä kulutuskestävyydeltään tavanomaiset rannat
- Suhteellisen loivasti nousevat, etelään-länteen suuntaavat rannat
- Rakentaminen istuu perinteiseen rakentamistapaan
- Puustoa säilytetään mahdollisimman paljon rantatontilla
- Kohoavan rannan rantasiluetti ei rikkoudu rantarakentamisen myötä